

FŐVÁROS.

Fővárosi Muzeum. — Budapesti térképek.

— Levél a szerkesztőhöz. —

A «Pesti Napló» október 24-iki számában — székesfővárosunknak a hivatalos körök által teljesen elfeledett legutóbbi jubileuma alkalmából — azt a megszívlelésre méltó eszmét vetette föl, hogy rendezzen a főváros e jubileum legméltóbb, bár utólagos megünneplésére a szokásos banketek helyett olyan kiállítást, amely megismertetné a polgársággal Budapest multját és — jelenét.

Ez a terv mindenképpen megérdemelné, hogy valóra váljon; sőt mi tovább megyünk egy lépéssel és állandósítani szeretnők ezt a kiállítást egy szemléltetően és tanulságosan berendezett Fővárosi Muzeumban. Igaz ugyan, hogy van már muzeuma a fővárosnak, de az inkább régiségraktár, mint muzeum. Állandóan be van csukva s csak kevés ember tud a létezéséről.

Első sorban azt kell hangsúlyoznunk, hogy mi ezt a muzeumot egyáltalában nem terveznők valami nagyarányúnak és semmi esetre sem képzeljük régiségtárnak, hanem szemléltető város-történelemnek és városleírásnak: szeretnők ezt a muzeumot elképzelni, mely közérthető módon: képek, panorámák, diorámák, rajzok, táblázatok, domborművek, modellek, stb. segítségével egy jó, élvezetes és érthetően megírt népszerű történelmi munka módjára ismertetné meg a székesfőváros történetét a figyelmes szemlélővel, és pedig a netalán érdeklődő idegennel is; úgy, amint ez részben már meg is volt valósítva az ezredéves kiállítás fővárosi csarnokában.

Másodszor pedig azt jegyezzük meg, hogy ennek a muzeumnak mindenki számára ingyen kellene lennie és a technika legujabb vívmányait (mozgó fényképek, vetített képek stb.), valamint olykor-olykor hozzáértő tudósok, írók, mérnökök népszerű felolvasásait is segítségül kellene vennie, hogy annál inkább felkeltse a művelt közönség és a tanuló ifjuság körében a főváros multja és fejlődése iránt való érdeklődést. Mert most bizony ennek az érdeklődésnek alig találjuk nyomát.

A statisztika tanúsága szerint nincsen ugyanis Berlinen kívül egyetlen nagy város sem Európában, mely oly bámulatos és gyors emelkedést mutathatna

föl, mint Budapest és már csak ebből az egy okból is felette érdekes és tanulságos volna ennek a nagy-szerű fejlődésnek előzményeivel és egyes korszakaival is megismerkedni. Száraz történelmi és statisztikai munkákat csak a szakértő ér rá elolvasni, de arra kétségtelenül nagyon sokan szakítanak maguknak időt, hogy többször is végigjárják a Fővárosi Muzeumot, amelyben az eddig felkutatott adatok alapján, a művészet és a technika segítségével föllelednek előttünk Nagy Lajos, Zsigmond, Mátyás király kora, a török rabság szomorú éveinek képe, majd a fölézabradulás napjai; azután a német világ, az újjáfejlődés, a szabadságharc, az abszolutizmus s végül a legújabb fellendülés kora, — váltakozva fény és árny, de mindig egy-egy darab élet a rég letűnt időkől.

Ugyan kit nem érdekelné a régi Buda és Pest s vajjon ki nem álmódna szívesen vissza egy-egy órára — a modern világjárás minden kényelme közepette — a mi sokszor gáncsolt, de mégis szeretett Budapestünknek régi dicsőségét és nyomoruságát! Mert a helyi hazafiság — jobb kifejezést nem tudunk a lokál patriotizmus fogalmára — mindaddig, míg tulságba nem csap, oly természetes érzés, mely a hazánál és az emberiségnek is hasznára válik, mely a szorosabb helyi összetartozás tudata alapján az egyes egyénekben oly erényeket fejleszt ki, amelyek különben a közre nézve elhalódnának; ennek az érzésnek az ébrentartására pedig a leghatásosabb mód a helyi viszonyok iránti érdeklődés felkeltése és a helyi történelem iránt való érzéknek ápolása öregben, ifjában egyaránt. Budapest polgárságának sajátos jellege most van kialakulóban. Nagyon fontos, hogy ez a fejlődés helyes, nemzeti irányban haladjon, s úgy hiszünk, hogy a felvetett eszme megvalósítása ennek a nagy célnak is javára válna s az «ország szívének» még magyarabbá válását is elősegítené.

Ámde nemcsak a régi Budapestet, hanem az új Budapestet sem ismerjük eléggé, s alighanem erre is célzott a «Pesti Napló» tisztelt cikkirója az e soraink élén megismételt javaslatával. Ennek a kérdésnek pedig gyakorlati szempontból talán még nagyobb jelentősége van, mint a történelmi érzék fentérintett hiányának. Hány-szor tapasztalhatjuk minmagunkról, hogy Budapest újabb fejlődéséről, egyes új alkotásoknak jóformán szemünk láttára való létrejveteléről alig, vagy egyáltalában nem veszünk tudomást, legföljebb akkor, midőn egy-egy átutazó külföldi azokat ugyszólván «fölfedezi» nekünk. Külföldön jártunkban bezzeg megnézünk alaposan mindent, amire Baedeker, Grieben és Meyer utazókönyvei felhívják a figyelmünket, de arról már csak nagyon kevés «világlátott» budapestinek van fogalma, hogy meg vannak-e nálunk is ugyanolyan, vagy hasonló intézmények s ezért nem vagyunk elfogulatlanok, tárgyilagosság az összehasonlításoknál. Pedig ha mindenben — sajnos — nem is, de több és egyre több tekintetben bátran kiállhatjuk a versenyt akármelyik hasonló nagyságú nyugateurópai várossal, sőt a Budapest rovására néha szinte agyonmagasztalt, dédelgetett császárvárossal, Béccsel is.

Az egyre fejlődő, haladó, terjeszkedő «Új Budapest» hű és pontos képének feltüntetése, a változásoknak lelkiismeretes feljegyzése szintén a Fővárosi Muzeum legfontosabb feladatai közé tartoznak, mert azok a magánvállalkozók, akik most térképkiadással foglalkoznak, nem mindig csinálnak lelkiismereti kérdést abból, hogy elavult adatokat használnak-e föl, vagy újat. Pedig ez igen fontos dolog, mert nemcsak az átutazó külföldi, vagy vidéki közönség, hanem gyakran bizony még az idevaló ember is rászorul a térkép utbaigazításaira, eltekintve attól, hogy számos élethivatásban mulhatatlanul megkívánatos bizonyos helyrajzi ismeret, minek következtében az újabb szabályozások, építkezések és átalakítások folytán időről-időre beálló lényegesebb változásokat pontosan feltüntető térkép számos fővárosi embernek állandó gyakorlati szükséglete is. Ha ehhez még hozzáveszünk a különböző iskolákban évenként felhasznált térképmennyiséget, talán nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy e fővárosi térképek kiadása míg egyrészt nagyfontosságú, másrészt bizonyára anyagi szempontból sem hálátlan vállalat.

Ily körülmények között a közönség — úgy hiszünk — joggal megkövetelheti, hogy az a térkép, amelyet a kiadó jó pénzért a «legújabb» gyanánt ad a kezébe, valóban megfeleljen minden legapróbb részletében a változott, legújabb viszonyoknak, mert hiszen a legtöbben éppen e változások miatt szereznek be újabb térképeket. Teljesen jogosult kíváncsi továbbá az is, hogy a térképhez mellékelt utcajegyzék is pontosan feltüntesse az időközi változásokat, többek között a nálunk aránylag eléggé gyakori utca-névváltoztatásokat.

Mivel a nagyközönség — könnyen hozzáférhető hivatalos térkép hiányában — egyelőre kizárólag a magánosok által készített és kiadott térképekre van utalva: a fenti szempontoknak szigorú érvényesítése minden új térkép megbírálásánál — úgy hiszünk — teljesen jogosult.

A legújabb, mintegy három hét előtt megjelent Homolka-féle nagy fővárosi térképét*) tehát nagy örömmel üdvözöltük ama reménységben, hogy az végre teljesen meg fog felelni a felsorolt méltányos kívánalmaknak.

Ami mindenekelőtt a külső kiállítást illeti, az dicséretére válik az Athenaeumnak. A színezés és nyomás kifogástalan, az egyes nevek igen jól olvashatók. A jelzések is megfelelőek általában.

Az új térkép pontosságáról és megbízhatóságáról azonban — sajnos — nem emlékezhetünk meg hasonló dicsérettel, mert ha egyes részleteket csak futólagos vizsgálat alá vesszünk is, arra a meggyőződés kell jutnunk, hogy ez a térkép, melynek címlapjára az 1903. év van nyomtatva, csak egy legalább két-három év előtti rajz alapján készíthetett, amennyiben — szinte érthetetlen módon — még egyes olyan változásokat sem tüntet föl, amelyeket már az ugyancsak Homolka József által rajzolt és a Magyar Földrajzi Intézet által kiadott 1902. évi térkép is felvett. Szükségképpen felmerül tehát az a kérdés: vajjon mi oka lehetett rá az Athenaeumnak, hogy új térképét ily egyes részben elavult rajz után állította elő, s ha már a régi rajzot kellett használnia, vajjon miért mulasztotta el még ennek a gondos átvizsgálását is? És vajjon miért adta oda a nevét Homolka József egy oly munkához, amelyet ő nyilván át sem nézett s amely az 1903-iki viszonyoknak éppen ama részeiben, ahol az újabb változtatásokat kellene feltüntetnie, meg nem felel?

A térkép és utcajegyzék valamennyi hibáját és hiányát fel sem sorolhatjuk itt, csak néhány leghamarább szembeötlőt említnék meg fentebbi állításaink igazolására. Így például az az 1903. évi színezés, tehát tulajdonképpen 1904-re szóló térkép nem tünteti meg fel a Szépművészeti Muzeumot, a nagymező-utcai telefon-központot, a Lónyay-utcai új zálogházat, a Király-színházat, névtelenül veszi fel az Erzsébet-hídat, rosszul jelzi a Kertész-utcat, a Lipót-körutot még szerepelteti a Hagenmayer-féle gőzmalmot, az Üllői-ut és Örczy-ut sarkán még létezőnek hiszi a katonai barak-kórházat — s ezzel szemben sajtóságon módon késznek jelzi már a Lágymányos pocsolyáinak helyén az új műgyémánt és parkozva, teljesen kiépitve ábrázolja a Szabadságház-teret, de viszont nem tünteti fel a Várban József főhercegnek már csaknem elkészült új palotáját; felveszi ugyan az új farkasvölgyi villamos vasuti vonalat, de nem tünteti fel az e vonal mentén épült új csendőrkaszárnyát, valamint a köztemető igazgatósági épületét sem; ugyancsak nem is jelzi a Városi Villamos Vasut új körforgalmi (Báthory-utcai) összeköttetés vonalát, sem pedig az Országház-teret át most épült új szárnyvonalát, ellenben feltünteti «Országház» név alatt a régi Sándor-utcai képviselőházat. Az Újvilág-utcában az Országos Kaszinót nem említi, de még ott tudja az «Arany sas»-t; nem tud azonban a Lipótvárosi Kaszinó létezéséről és «Régi tőzsdé»-nek írja a Ferenc József-terti Lloyd-épületet. Nem tünteti fel az ugynevezett Kis Rókuszt, de a Szentkirályi-utcában ismer valami Városi Gyermekkorházat. Az sem utolsó dolog, hogy a belügyminisztérium is «Országház» jelzéssel szerepel (ez a harmadik országházunk e térkép szerint), a Fortuna-utcában pedig még ma is «Kir. törvényszék» van a közigazgatási bíróság helyén. Nem találjuk az új térképen az új országos vincellériskolát sem, épp oly kevéssé a pénzügyminisztérium új palotáját, ellenben megtaláljuk az Egyetem nyomdát, — csak hogy téves helyen jelezve. A várbeli elüljárósági épület térképünk szerint még ma is «városház», de a honvéd-szobor (a budavári hősök emléke) még nincs a Díszterén feltüntetve. A kereskedelmi minisztérium helyén a Magyar Északkeleti Vasutak épületéről tud a térkép, hanem a Krisztina-körut és az ugynevezett Christen-féle telek (budai jégpálya) között elterülő gyepen már egy nagy házcsoportot lát. Nem találjuk a Baross-utcai II. sebészeti klinikát, valamint a leg-több elüljárósági épület megjelölését, sem a várkert-rakparti kioszkot, míg a vígadó-terti kioszk fel van tüntetve.

A szobrok megjelölésében sincs semmi rendszer, hiányzik például a már említett honvédelemmel kivül a Szt.-Gellért-, Ybl-, valamint a Köröndön lévő szobrok feltüntetése, a kisebb szobrokat nem is említi. Ellenben gyönyörködhetünk a közhasználatból már szerencsésen kiszorult szép «indóház» szoban, amely térkép szerint nem más, mint a «Nyugati államvasut» (?) pályaudvara. Mindezek mellett szinte szörzálhasogatás-számba mehet annak a megemlégetése, hogy a katonai épületek telejs következtetlenséggel hol «cs. k.»-nak, hol — mint mindenütt kellene — «cs. és kir.»-aknak vannak jelezve. Nem akarjuk az olvasó türelmét tovább is próbára tenni a hasonló tévedések és következtetlenségek felsorolásával: hiszen mindenki rá fog azokra akadni, ha ezt a térképet használja. Most még csak a tér-

* Budapest székesfőváros térképe a házszámok jelzésével. Rajzolta: Homolka József m. kir. térképész (Budapest, 1903., az Athenaeum r.t. kiadása; 94/79 cm. nagyságban; ára utcajegyzékkel ellátva 3 korona, vászonra huzva 6 korona.

képhez csatolt utcajegyzékről kell megemlékeznünk. Ennek az állítólag betűrendes utcajegyzéknek még aránylag a legkisebb hibája az, hogy lépten-nyomon vét a — betűrend ellen. Azt is csak általánosságban jegyezzük meg, hogy nézetünk szerint cél-szerű volna az ilyen utcajegyzékben az egyes utcák, utak, terek stb. neve mellé az illető közigazgatási kerület számát is kiírni (római számjegyekkel, aminek sokszor van gyakorlati jelentősége (levelek meg-címzésénél stb.), s ami sok esetben elkerülhetővé tenné az illető utcának a térképen való fölkeresését is. Határozottan hibáztatnunk kell azonban az utcajegyzékben kettőt: először, hogy hiányos, másodszor pedig, hogy az utóbbi évek névváltoztatásairól csak kivételesen vesz tudomást. Pedig ez sem lett volna boszorkányság. Mit szóljunk ezek után ahhoz, hogy az Athenaeum nagy térképe nem veszi fel — sok máson kívül — az Aczél-utcat, Csarnok-utcat, Curia-utcat, Duna-utcat, Eskü-utat, Halász-bástyát, Nádasdy-utcat, Reviczky-teret, Rudolf-teret, Scitovszky-teret, Szent Gellért-teret, Zerge-lépcsőt stb. és Rostély-utcának nevezi még a Gerlőczy-utcat, Epreskert-utcának a Munkácsy-utcat, Fazekas-ternek a Szilágyi Dezső-teret, Granátos-utcának a Városház-utcat, Gyapju-utcának a Báthory-utcat, József-utcának a Reviczky-utcat, Zerge-utcának a Horánszky-utcat, Ósz-utcának a Szentkirályi-utca egy részét és Ujvársár-ternek mondja még a Tisza Kálmán-teret; hibásan jelzi végül a Kertész-utca egy részét, a Hollán- és Tára-utcat és az eskütéri hidőt.

Még nagyon sok hibáját sorolhatnók föl az az «új» térképnek, de reméljük, hogy az új kiadásban már nem lesz hiány.

Vagy ezt is a Fővárosi Muzeum feladatai közé sorozzuk? Am helyes, de ha a székesfővárosi mag-gáévá tenné a «nyilvános» muzeum eszméjét, akkor kívánatos volna, hogy az minél előbb megvalósítsa-sék, esetleg a volt képviselőház egy részének e célra való felhasználásával. Csak a jóakarát legyen meg: a hozzávaló anyagban bizonyára nem lenne hiány!

Dr. László Emil.

* A jövő évi költségvetés. A pénzügyi bizottság a jövő hétfőn kezdi meg a jövő évi költségvetés tárgyalását. A bizottság tárgyalását maga Halmos János polgármester vezeti.

* Az önkéntes tűzoltók. A Párisi Áruház katasztrófia ügyében Scserbovszky Szaniszló tűzoltó-főparancsnok ellen a polgármester tudvalevően elrendelte a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot. Scserbovszky Szaniszló főparancsnok a polgármester határozata ellen fölébbezett s fölébbezésében erősen támadta az önkéntes tűzoltókat. Még azt is mondta róluk, hogy még a tűzoltói ruha viselését is meg kellene tiltani nekik. Az önkéntes tűzoltók dolgában Boro Soma városi bizottsági tag interpellált is a mult közgyűlésen, ma pedig az önkéntes tűzoltók deputációja fölkereste Halmos János polgármestert és dr. Szily József parancsnok, belvárosi tisztviselő orvos elpanaszolta, hogy Scserbovszky főparancsnok milyen méltatlanul bánt az önkéntes tűzoltókkal és a sérelemért orvoslást kért. A budapesti önkéntes tűzoltóság — ugymond — harmadégy év óta szolgálja a fővárost, védi a tűzveszedelem ellen buzgószággal és önzetlennül s most Scserbovszky még a tűzoltó-ruha viselését is le szeretné róluk tiltani. Az önkéntes tűzoltókról nyilatkozott így, akik önként, saját elhatározásukból, minden kényszerítő ok, minden anyagi haszon és minden elismerés nélkül képesek átlag minden negyedik éjszakájuk nyugodalmát, kényelmét föláldozva, egy kicsiny, zsúfolt örszobában tölteni idejüket, lesve, várva a riasztó csengő hangját, mely őket a tettek mezejére, felebarátaiknak segítségére szólítja; azokról mondja ezt, akik nehéz megélhetési viszonyaik és nagyrészen fárasztó robotmunkájuk dacára képesek a hét egyetlen szabad napját, az év minden vasárnapját a tűzoltói gyakorlatokra és a hivatásos tűzoltóságoknak a színházi örségek kiállítása által meggyengült létszáma erősítésére fordítani; végül azokról mondja azt, akiknek szívéből, lelkéből a beléjük oltott szikra lángját még a több évtizedes gáncs, következetes mellőzés és kicsinylés sem volt képes külön, akik mind e nehézségek ellenére ma is, sőt talán még inkább, mint valaha, képesek mindenüket, testi épségüket, egészségüket, életüket kockára tenni, csak hogy a közjó oltárán meghozhassák azt az áldozatot, melyet kötelességtudásuk nekik parancsol. — Elmondta, hogy a Párisi Áruház égésénél 49 önkéntes tűzoltó vett részt az oltásban, egy emberéletet is mentettek ki a tüzből, Scserbovszky főparancsnok mindazonáltal egy szóval sem emlékezett meg a tanácshoz intézett jelentésében arról, hogy az önkéntes tűzoltóság is közreműködött. Végül arra kérték az önkéntes tűzoltók a polgármestert, hogy indítson ellenük vizsgálatot és adjon a testületnek elégtételt. Halmos János polgármester válaszában az önkéntes tűzoltók önzetlen működéséért megelégedésének adott kifejezést, s kijelentette, hogy szolgálatukra a főváros tűzvédelme érdekében a jövőben nagyobb mértékben számít, s gondoskodni fog arról, hogy az önkéntes tűzoltók megfelelőbb és nagyobb hatáskört kapjanak.